

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ (Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz), a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ (Gamauf Vilmos, e. titkárhoz) ezimzendők.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; **Berde Aron**, **Szabó Samu**, **Szentgyörgyi József**, **Vörös Sándor**, felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: Őszi vagy tavaszi gyümölcsfaültetés Dr. Lucas Ede. — A községi néptanítók működéséről. Gyergyói. — Legkorábbi székely törökbuza. Szentkirályi Árpád. — Sertések hizlalása —r—s. — „Megzabált.“ — A magvak csiraképessége. Ébner Sándor. — A földi gilisztá haszna. —t. — A vetés mélységéről. S+y. — A jó vetőmag. — A Sesam, mint meghonosítható olajnövény —a. — A lovakat itatni vagy etetni kell-e előbb? — A lejobb csizma-kenőcs. — A szecska és törek, mint tűzoltó eszköz. — Erdélyi pinczeegyletünk kitüntetései. — Értesítés. — Vidéki gazdasági tudósítás: Székely-Keresztur vidéke. — Piaczi árak. — Hirdetés.

Őszi vagy tavaszi gyümölcsfaültetés?

A gyümölcsfák ültetése úgy ősszel, mint tavasszal történhetik.

Az őszi ültetés kivált oly vidékeken ajánlatos, hol a tavasz nagyon gyorsan áll be és többnyire száraz, továbbá meleg, száraz és könnyű talajban, végre délnek fekvő hegyoldalokon, miglen a tavaszi ültetés közönséges agyagtalajon, főleg azonban nehéz, kötött és hideg talajon van leginkább helyén.

Ha az elültetendő gyümölcsfák a helyszínén, vagy közvetlen közelében vannak, akkor meglehetősen kötött talajon is ősszel ültethetünk, csakhogy akkor az ültetésnek oly korán kell történnie, hogy a fa még azon az őszen új gyökereket képezhessen, tehát oly időben, midőn a talaj még elegendő melegséggel bír; a fák lyukait is az ültetést jóval megelőzőleg kell kiásatni, lazaföldet vagy falomladékot hozzá vegyíteni és egyáltalában kellő talaj melegeiről gondoskodni. Ezen ültetésre legalkalmasabb idő szeptemberhava és október eleje.

Pontosabban, mint mi azt tehetnők, jelzi maga a fa ezen időt, miután e műtételhez mindaddig hozzáfogni nem szabad, míg a fa minden hajtása hegyén a végrügyet

ki nem fejtette, tehát, más szóval, míg hajtását be nem fejezte.

Ha ez beállott, akkor a fát óvatosan lelelezzük, azaz késsel vagy ollóval minden levelét levágjuk és óvatosan, a nélkül, hogy gyökereit nagyon megsértenők, kiássuk. Mintegy 14 nap mulva a megmaradt levélszárak lehullanak.

Tulajdonképeni gomos ültetésre nincs okvetlenül szükség, de czélszerű azt a földet, mely magától a gyökerek közt fennakad, megtartani. Az őszi ültetési eljárás épen olyan, mint a rendes időben ültetendő fáknál, csakhogy ilyenkor az ágakat nem, a gyökereket ellenben nagyon gondosan kell megöveszni és ültetéskor az öntözést egyik esetben sem szabad elmulasztani.

Vadonczokra nemesített fáknál soha sem mulasztuk el a magas ültetést, miglen törpe alanyokra nemesített fáknak (p. o. birsbe oltott körtének) nemesítési helye mindig föld alá kell, hogy jusson. Ha ültetés után száraz idő és forró napos idő állana be, a fákat naponta öntözövel vagy kézi fecskendővel vízzel jól meg kell locsolni. Ha télen nagyobb mérvű hideg vagy fagy következik be, czélszerű minden ujjonnan ültetett fát laza földdel feltölteni, hogy ez által a fagynak tulságos behatását meggátoljuk. A bekövetkező tavaszon e földet ismét elhuzzuk és legtöbb esetben egy megfelelő „tányér“ (korong) elő állítására használhatjuk.

A milyen czélszerű és sikeres a leirt ültetési mód, oly kevésbé lehet mégis alkalmazni, mert ilyenkor távolabbi helyekről fákat szállítani még nem lehet.

Ezen korai őszi ültetéssel szemben az oly gyakran előforduló késői őszi ültetést határozottan roszaljuk.

A milyen előnyös az említett körülmények mellett ősszel ültetni, a mig t. i. az erős fagy a talajt le nem hűtötte, épen oly káros a késői ültetés. Igaz — és ez gyakran fordul elő, — hogy 3—6 napi fagy után ismét melegebb idő áll

be, de mindamellét az ültetéssel nagyon óvatosan kell bánnunk, mert a talaj ilyenkor az olvadó hóviz által rendszerint nagyon le van hűtve. Sőt még akkor is, ha a talaj látszólag teljesen kiengedett, ennek daczára igen sokszor nagyszámú jégjegeczek fordulnak elő a talajban, melyek a gyökerek újja képződését és evvel együttesen a fának megeredését gátolják. Nagyon sok ültetvény, melynél az ültetés szabályai a legpontosabban lettek végrehajtva, csakis ezért ment tönkre, a nélkül, hogy az intézők a valódi okra reájöttek volna. Ilyenkor a balsikert mindig az illető fáknak tulajdonították, bármily szépek és egészségesek voltak is azok.

Általában véve a kellő időben történt tavaszi ültetés jobban díszlik, mint az őszi, de ehhez még annyi helyi körülmény járul, hogy nem lehet általánosan és határozottan mondani, melyik ültetési idő előnyösebb. Ha ősszel oly korán ültethetünk, hogy még új gyökerek képződnek, akkor a fa ezáltal mindenesetre jelentékeny haladást tesz és tavasszal nagyon szépen és erősen hajt. Ez azonban, mint mondtuk, rendszerint csakis laza, meleg talajban lehetséges.

Az ősszel, vagy egyáltalában frissen ültetett fa a gyökerek újja képzéséig beteg fának tekintendő, mert szívó gyökerek által — melyek ültetés után hiányzanak és újból kihajtandók — a talajjal közvetlen összeköttetésben nincs, tehát annak melegét sem használhatja fel és így, miután az altalaj melegét meg nem nyerheti, sokkat többet szenved a téli hideg által mint egy szilárdan álló és kellően gyökeret vert fa. Azért az ősszel ültetett fáknak törzseit és gyökereit okvetlenül gondosan óvni és védeni kell és hol e védelmet meg nem adhatjuk, a tavaszi ültetés, még pedig rövid idővel a rügyek kifakadása előtt mindig ajánlatosabb.

A frissen megnyesett gyökér a késői őszi ültetésnél a metszés helyein rendszerint megrothad, miután többé össze nem forrhat. Azonkívül a későn ültetett fa könnyen elfagy, mert mint már említettük, a mélyebb talajrétegekből meleget nem nyer. Azért csakis könnyű és meleg talajon, meleg fekvésben ajánlatos az őszi ültetés, midőn az korán történhetik. Ellenben nagyon czélszerű az ültetendő fát már ősszel kiásni és bevermelni, vagy pedig az illető faskolából már ekkor meghozatni és télen a kertnek védett, de nem nagyon napos helyén jól bevermelni, a tavaszi ültetés idejékor kivonni, a gyökereket újból megnyesni és azonnal a kellően elkészített és már a nap által megmelegített földbe elültetni.

Az ujonnan ültetett fák díszlésére jótékonyan hatnak a következők: 1.) a gyökerek megnyesése ültetéskor, 2.) a gyökereknek compostfölddel (keverék-trágyával) való körülrakása, 3.) a gyökér töve alá néhány zab- és árpaszem elhintése, 4.) megfelelő öntözés, 5.) a törzsnek a koronáig való bekötése hársal vagy szalmával a száraz martiusi szelek ellen, 6.) a fátanyérnak (korongnak) befedése humozus alomfélével.

Ha egyik-másik fa a leggondosabb ültetés daczára sem hajt ki, akkor május közepén vagy június elején ismét kiássuk,

a gyökereket újból megnyessük, egy órára vízbe tesszük és visszaültetjük, jól megöntözzük és humozus alommal betakarjuk. Már 8 nap múlva mutatkozik az új hajtás.

Hogy csak oly fa verhet jó gyökeret, mely erőteljes talajban nőtt és az új gyökerek képzésére szükséges tartalék-táprészeket elegendő mennyiségben felvehette és visszatarthatta, nem pedig soványan felcseperedett, gyakran elvényült; hogy csak az ilyen jó fától várhatunk megfelelő díszlést, azt mint magától értetődőt csak röviden jelezzük.

Dr. Lucas Ede.

A községi néptanítók működéséről.

Igen sok esetben valloim igazságát ama magyar közmondásnak „hogy hallgatni arany, szólani ezüst“; mégis, hogy szölok, oka természetesen nem lehet egyéb, mint az, hogy elnézni és elhallgatni nem csak azt nem tudom, a mi közvetlen engemet érdekel, hanem azt sem, a mi a közügyet előhaladásában gátolja. Mert nem számomra iratott azon latin példabeszéd: „aude, vide, tace, si vis vivere pace.“

Jól tudják azt e lap nagyon tisztelt olvasói, hogy egy néptanítónak nem csak a tulajdonképeni paedagogiai eszmékkel kell foglalkoznia, nem csak az elvont tudományokba kell a népet bevezetnie, hanem ezekkel szoros kapcsolatban hivatásának kell lennie, mindazon szakismereteket, melyek a gazdaság tovább fejlődésének alapkövéül tekinthetők, a nép között terjeszteni és az ifju nemzedék fogékony lelkületéből a tán már gyökeretverő balitéleteket kiirtani és abban azon előszeretettel és hajlamot fejleszteni, mely képes lend a mezőgazdaság terén előforduló számos téves nézetet felvilágosítani.

Oly szép hivatás ez kérem szépen, melynél szebbet egy tevékeny lelkü ember nem is kívánhat! A tér, melyen a néptanító működik, melyen tevékenységének összes erejét kifejheti oly végnélküli, minő jelen viszonyaink között tán egy sincs: azonban fájdalommal kell jeleznem azt, hogy a tevékenység a tér nagyságával és a kitűzött cél szentségével arányban nem áll. Csak két éve annak, hogy a néptanítók között élek és már e rövid idő alatt tökéletesen meggyőződtem a felől, miszerint a néptanítóknak zöme a gazdaság fejlődésének előmozdításában vagy épen semmit, vagy nagyon keveset tett.

Nem akarom azt kívánni egy néptanítótól sem, hogy ő a gazdaság minden ágából kimerítőleg képezze a tanulni vágyó ifjuságot, hiszen ez a gazdasági tanintézetek feladata; de azt csak megkövetelheti mindenki, hogy egy kis állattan, növénytan, föld-és trágyatan oly irányban tanitassék a nép fiaival, miszerint abból legalább házi állatainkat, gazdasági növényeinket, termőföldünket és annak éltető lelkét, a trágyát, annyira megismerhessék, hogy annak idejében, midőn gazdák lesznek (a mint tulnyomó nagy része az is lesz) ne az eddigi néptanító: a szükség tanítására szoruljanak; mert ez ugyan kegyetlen paedagogus, mivel egész előadása röviden csak e két szöcskából áll: „már késő!“

Megfordultam én már egy néhány népiskolai vizsgán, de fájdalom a fennebb említett tárgyak azon ágazataira, melyek bennünket gazdákat közelebről érdekelnének, még semmi súlyt

fektetve nem láttam. Ha bátor voltam a tanulóhoz azon szerény kérdést kockáztatni „Mondd meg barátom azt, hogy a tehenet miért hívjuk kérődzőnek”? Kételyek között felelte a fiu „azért, mert kérődzik,” de ha azt kérdeztem: „hogyan megy végbe a kérődzés”? akkor már nem fiu, hanem a tanító ur felelt „addig még nem haladtunk” inkább mérges, mint piruló szavakkal. Föld- és trágyaisméről meg éppen semmi szó nem volt, mint olyanról, mely nem is az ők körökbe tartozik.

Igy állunk a gazdaság elméleti részével, nézzük meg annak gyakorlati oldalát is.

Azon 200—300 □ öl nagyságu terület, melyet minden életrevaló község mintegy három éve kiszakított és kezelés végett a tanító ur kezeire adott, még ma is igen sok helyen majd nem azon stadiumban áll, minőben át lett adva; annyi különbség azonban mégis van, hogy ott most nem a község sertéspásztorja gyűjti reggelenként nyáját, hanem a tanító ur káposztát és burgonyát termel, miért e hely is elveszítette régi nevét és kapta „a községi faiskola” czifra nevét, jöllehet 5—10 vadonez, vagy tán épen egy fél sincs benne!

Néptanítóinknak a gazdaság iránt tanusított ezen közönysége papirról olvasva is fájó érzést okoz, de annál inkább lehangolja az embert akkor, a midőn azt nem csak lelki, de testi szemeivel is látni kénytelen.

A gyűlések alkalmával való gyakori felszólalás, mely később figyelmeztetéssé is alakult, mind csak kiáltó szó volt a pusztában, viszhangot nem adott. Végül azonban sikerült a baj okát napfényre hozni akkor, midőn egyenként lettek felkérve arra, miszerint karolnák fel az ügyet és rendeznék be faiskoláikat. Ekkor vallották be néhányan az őszintébbek közül, — a mit én itt csak sugva adhatok tovább, mert ők is csak azért sugták meg nekem, mivel collégák; — hogy „nem értem a fanemesítést.” Szeretné az ember ilyenkor bedugni fülét, hogy ne hallja — és behunyni szemét, hogy ne lássa az oklevél rovatában a gazdaságtanból a „j e l e s” t!

E kóros állapot ismertető jelei egyenesen odamutatnak, hogy a tárgyat azért nem érti néptanítóink jobb része, mert nem volt az érhetőleg és kellő rendszerrel előadva; továbbá nem tudják azért, mivel gyakorlatok nem tartattak. Gyakorlat nélkül pedig e tárgyban szakértelmet szerezni nagyon nehéz és igen helyesen jegyezte meg egyik nevezetes gazdasági írónk, hogy „annyit tudunk, a mennyit tapasztaltunk.”

Magam is beismerem mondásomnak élességét, mindazonáltal rendületlenül vallom annak igazságát, mert nem csak a tények, melyeket fennebbi soraimban előadtam, bizonyítanak állításom igazsága mellett, hanem maga a következtetés is tanubizonyosság.

Nem képzelhetek én olyan embert, a ki a gazdaságtant összefüggő rendszerben elő tudná adni, a nélkül, hogy azt alaposan tanulmányozta vagy bár vele foglalkozott volna. Azt az embert nem nevezem én gazdának, ki csak a borju farkát tudja elvágni.

Hogy vannak ilyen „gazdák” (?) tanító-képezdékünkél, (tisztélet a kivételeknek), az megmásolhatatlan igazság. Nem azért említettem meg én ezeket, mintha az illető tanár urak ér-

deméből egy cseppet is le vonni akarnék, sőt dicsérnem kell őket azon buzgalmokért, (?) hogy nem sajnálják szaktudományuk rovására a „Gazdasági kistükör” című szakkönyvet (?) átböngészni!

Azon óhajjal zárom be soraimat, vajha a mező-gazdaság fejlesztésére mielőbb más irányban haladna a néptanítók hatalmas mozgató ereje; vajha a tanító-képezdek t. igazgatói mielőbb módot nyujtanának arra, hogy közmívelődésünk elsődrendű tényezője: a néptanító — a tudománynak, de az életnek is nehéz igényeit kielégíteni képes legyen!

Gyergyói.

Legkorábbi székely törökbuza.

(Nyílt válasz egy magánlevélre)

Méltóságos ur! Az „Erdélyi Gazda” egyik régebbi (23-ik) számában közreadott nyilatkozatomra hivatkozva, méltoztatott méltóságod kérdést intézni hozzám, a „legkorábbi székely törökbuza” eredetéről, minőségéről és a fajtisztaság fenntarthatására vonatkozó eljárásomról; valamint arról is, hogy ez év júniusában vetett ezen fajú törökbuza jelenleg a fejlődésnek mely fokán áll? Midőn szerencsés vagyok szives kérdéseire azonnal válaszolni, egyszersmind kérem, engedje meg, hogy e levelemet az „Erdélyi Gazda” terén közreadhassam. Lehet olyan gazdatársunk, ki e közleményből talán némi hasznot fog meríteni.

Tapasztalván, hogy országrészünkben az utófagyok és korai dérek nemcsak gyakoriak, hanem szinte rendesekké váltak, hideg égalj alatt fekvő gazdaságomra nézve nélkülözhetlennek találtam egy olyan törökbuza faj szerzését, mely kielégítő minőség mellett, késői vetés után is korán megérjék. Ezen cél elérhetése végett azon elvet vettem figyelembe, hogy minden oly veteménynél, melyre nézve a korai érés lényeges feltétel, nagyon előnyös, ha a vetőmagvakat a miénknél hidegebb égalju vidékről szerezzük be. Kerestem tehát a székely Kárpátok tövében egy olyan törökbuza faját, mely ott is korán megérjék; minthogy azonban e törökbuza, sulyára nézve, nem ütötte meg az általam igényelt mértéket és színe sem volt elég piacos, olyformán véltem segíthetni e hiányon, ha keresztezem azt az olasz Cinquantinóval, hogy a leendő ivadék egyik ősétől a rendkívüli korai érést és a szemek és cső nagyságát, másikatól pedig a sulyosságot, szép színezetet és szintén korai érést örökölje. A kísérlet megtörtént, az eredmény a legkitünőbb lett, minek következtében már öt év óta kizárólag ezen törökbuza faját termelem, melyet teljes joggal „legkorábbi székely törökbuza” neveztem el és mely ismerőim körében már is kedvelté és kivált a jelen év tavaszán nagyon keresetté vált.

Ennyiből áll, mit méltóságodnak törökbuza fajom eredetéről irhatok; a minőségre nézve: e törökbuza csője vastag, közép hosszú, szeme közép nagy, színe szép világos sárga, sulya — teljesen kiszáradott állapotban — hectoliterenként 75—77 kgramm, kórója törpe, vékony, minek kiváló előnye nem csak abban áll, hogy a vastag kórónál sokkal jobb

baromtakarmányt képez, hanem abban is, hogy közönséges törökbuzáinknál sokkal sűrűbben mivelhető. Egyik nagy előnye e fajnak az, hogy soha egyetlen kór sem marad meddön, nem maradt még a múlt évi esős nyáron sem és nem maradt még azon részben sem, melyet sok eső miatt a múlt évben csak egyszer tudtam megkapáltatni. Korai érésére nézve megemlítem azt, hogy eddigelé minden évben már augusztus végén csaknem minden cső teljesen meg volt érve; a jelen évben, a szerfelett késői vetés miatt, még nem áll ugyan az érettségnek olyan fokán, hanem azért a június 10-én vetett részben is már lehet ért csövet találni, a mi olyan égalji és talajviszonyok között, milyenek Udvarhelyszék bir, nagyon is kedvezőnek montható.

Méltóságod parancsainak teljesítését még a fajtisztaság fentarthatására vonatkozó értesítéssel kell befejeznem. Teljes mértékben osztom méltóságodnak azon nézetét, hogy a törökbuza talán minden más növénynél könnyebben korcsosodik, és így a fajtisztaság fentartása, tagosítatlan birtokban és három fordulóval művelési rendszer mellett, nagyon nehéz. Nézetem szerint ennek oka az, mert a törökbuza nőszálainak termékenyülése — eltérőleg egyéb növényekétől — nagyon hosszú folyamatban megy véghez, és így e növény egyebeknél inkább ki van téve annak, hogy más fajú egyedek himpora szél vagy rovarok útján hozzá jusson. Nagyon nehéz a fajtisztaságot biztosan fenntartani, de megteszi az ember a lehető és e tekintetben az én eljárásom irányát azon elv határozta meg, hogy bármely koránérő magvat későivé lehet változtatni és megfordítva, a szerint, a mint azon növénynek korábban vagy későbbben ért magvait vesszük, folytonos ismétléssel jövőbeni veteményezésre. Törökbuzámnak fő — és leginkább fenntartandó sajátsága a nagyon korai érés levén, amaz elv annyival inkább alkalmazható rá, mert a mely törökbuza a többinél sokkal korábban fejlődik oda, hogy a termékenyülésre, illetőleg termékinyítésre képes legyen, annál a termékenyülés nagy valószínűséggel véghez megy addig, míg a kései fajok himpora termékenyítő erőre érhetnek és korcsosítást eszközölhetnek. Ezen elvből megállapított eljárásom gyakorlata a következő.

Midőn törökbuzám egyes példányai már itt ott érni kezdenek, egy-két embert koronkint kiküldök, hogy a megért törökbuzák köréjének a csövön felül való részét vagdalják le és ezt addig ismételem, míg gondolom, hogy legalább másfél annyi törökbuza meg van jegyezve, mint a mennyire vető magnak szükségem lesz. Törökbuza szedés alkalmával a szükséghez képest elegendő számú munkást a többiek közül kiválasztva, előre küldök, hogy a már megelőzőleg megjelölt, megcsonkított körökon levő csöveket és ezeken kívül a feltűnőleg bőven termelt kórök teljesen megért csöveit a többi munkás előtt leszedve, rakják külön csomóba.

Az így válogatott törökbuzát teszem el vetőmagnak. Ezen eljárást nagyon célszerűnek tapasztaltam és összehasonlító kísérleteim bizonyítják, hogy előnye nemcsak a korai érés átörökítésében nyilvánul, hanem abban is, hogy hasonló körülmények között a következő évi termés nagyobb hozamot fog

adni az ilyen mag után, mint a melynél az előleges kiválogatást elmulasztottuk. Megjegyzem azonban, miszerint a teljes biztosság okából csélszerűnek látom és követni is fogom, a levelem kezdetén említett keresztezést 4—5 évenként ismételtetni és ezáltal a fajt mintegy megújítani. Ha sikerül, annál jobb; ha nem sikerül, még mindig kéznél lesz a régi faj.

Ezekben van szerencsém a Méltóságod bizalmas felszólításának eleget tenni és az lenne legnagyobb örömem, ha igénytelen nézeteimnek és egyszerű eljárásomnak helyes voltát a Méltóságod ismert szakértelme is megerősítené. És épen ezért kérem Méltóságodat, engedje meg, hogy a magtörökbuzára vonatkozó előleges megrendelését ezuttal még ne vegyem jegyzékbe. Ha ezen közleményem után is méltóztatik megújítani azon megrendelést, melyet törökbuzámra vonatkozó hallomása és egy rövid hírlapi nyilatkozatom után volt szives tenni: nemcsak örömmel szolgálok a kívánt mennyiséggel és a közlött árban, hanem arról is bátor vagyok biztosítani, hogy a fentebb leirt kiválogatás lelkiismeretes leend.

Kérem, fogadja stb. stb.

Szentkirályi Árpád.

Sertések hizlalása.

Általában véve a sertések hizlalása nagyobb haszonnal jár, mint e szarvasmarha hizlalása és különösen, ha jó fajta sertést hizlalunk és ha a hizlalandó sertéseket előbb olcsóbb takarmányneműekkel, mint luczerna, moslék, tök stb. javítjuk. A sertések hizlalásánál előny az is, hogy a hizlalás rövidebb időt vesz igénybe. Hogy a nemesebb fajta sertések a takarmányt jobban értékesítik, mint a közönségesek, ezt kísérletekből és tapasztalatból tudjuk. Így p. o. egy sertéshizláló több tett kísérlet következtében azt tapasztalta, hogy egyenlő mennyiségű és minőségű takarmány és gondozás mellett egy nagy testű, de nem nemes fajta sertés életének első 3 havában 7 kg; negyedik hónaptól kezdve 9 havi koráig 13 kg; innen kezdve 1 éves koráig 86 kgrammal nehezedett. Ellenben egy Yorkshiri sertés életének első 3 havában 13; 9 hónapos koráig 20; egy éves koráig 141 kgrammal lett nehezebb; a többlet tehát a nemes fajtánál 68 kgrammot tett. A kísérlettevő egy uttal azt is tapasztalta, hogy a kisebb fajta sertés gyorsabb, a nagyobb fajta pedig lassabb hizlalásra alkalmasabb. Malaczkok hizlalása csak ott lehet helyén, a hol felesleges tej áll rendelkezésünkre és az más uton nem értékesíthető. Nálunk tehát ezen hizlalási mód pazarlásnak volna nevezhető. Általában csak a már kifejlett sertések értékesítik a takarmányt megfelelőleg. Az állatok kora kevésbé van befolyással a hizlalásra, mert jó, gyorsan fejlődő fajta és gyenge korától jól tartott sertés már 1 éves korában hizlalásra oly alkalmas lehet, mint egy másik 2 éves, de rossz és lassan fejlődő fajta sertés. Fialat korukban rosszul tartott, elcsenevészett sertések rendszeren rossz hizók, a hus és zsirképzésre való hajlam nem lévén elegendőképen kifejlődve. Nem képesek néha azért is a rendes takarmány adagot felemészteni, mert emésztési képességük a rossz tartás alatt meggyengült.

Hizlalásnál a tisztaság is igen fontos. Gyakori mosás, vagy a hol folyó víz van fürösztés igen jó befolyással van a hizlalásra. Az etetési időnek pontos betartása szintén figyelmen kívül nem hagyandó.

Hányszor történjék az etetés, erre a vélemények elágazók. Némely sertéshizlaló azt ajánlja, hogy az etetés reggel 5 órakor kezdődjék és 9 órakor estve végződjen, minden 4 órában adván a sertéseknek ételt, tehát négyszer napjában, mások a háromszori etetést elégségesnek tartják t. i. reggel, délben és estve. Vannak egyesek, a kik a sertéseknek még éjjel is enni adnak, de ez feleslegesnek mutatkozott.

Az adandó takarmány adag nagysága az állatok étvágyától, illetőleg emésztési képességétől függ.

Nem helyes egyszerre a hizlalást megkezdeni, igen czélszerű a közönséges tartásból a hizlalásra csak lassan át menni, erre körülbelül 14 nap szükséges. A hizlalás oly takarmánnyal kezdendő, a melyet a sertések legkevésbé kedvelnek.

A hizlalási időt meghatározni tisztán nem lehet, czélszerű addig hizlalni, a meddig a sertés hizni képes. Mentől előbb fog a sertés meghizni, annál nagyobb lesz a haszon.

A takarmány oly állapotban adandó a sertéseknek, a melyben azt leggyorsabban és legjobban emészteni képesek. Jó azonkívül a takarmányt keverni, vagy pedig időközönként változtatni, hogy az étvágy ezáltal ingereltesse, a takarmány sózása el nem mulasztandó.

—r.—s.

„Megzabált!”

Igy nevez az egyszerű földmives gazda bizonyos olyan lóbetegséget, a melyről nem tudja, hogy micsoda? Ha a ló szomorú, nem igen eszik, sokat ásít; általában ha változása van: „megzabált!” Ilyenkor aztán neki megy, jól megmorzsolja a két fülét, az üstökén egyet huz, oldalba üti vagy rugja: s a kura véget ért!

Mily szánandó nem ismerése az állati test működésének és a betegségek okai és jelenségeinek!

A „megzabálás” alkalmával többnyire emésztetlenség van jelen, a mely vagy egyszerűen elmulik, vagy bélgörcsbe (kólíka, hascsikarás, hasrágás, szélgöres) mehet át. Okai: a nehéz emésztetű takarmányból sok és talán rossz is; ilyen a kukoricza, rozs, — új zab, — széna és herefélék, — pállott (megmelegedett) luczerna vagy lóhere, — nádfiók, — nagyon harmatos vagy deres zöld takarmány; azután a meghülés, — vagy etetés utáni gyors erős munka stb.

Mint hogy a kólíka mindenkor átmehet a legveszedelmesebb fokozatba és előre még a legszelidebb jelek mellett sem tudhatjuk: mire fejlődik, — azért mindjárt kezdetben tegyünk meg mindent úgy, mintha a legrosszabbtól kellene tartanunk.

Először is tehát iparkodni kell, hogy a kólíka közvetlen oka, t. i. az emésztetlen takarmány, a gyomorból és belekből mentül hamarabb kiüríttessék. Ezt hashajtó szerek segítségével érjük el és ha e mellett meghülés is volna a kólíkanak távolabbi oka, izzasztó szerekhez is folyamodunk és egyáltalán a bőr erős kigőzölgését iparkodunk megindítani. Hashajtó szerekül

legajánlatóbbak azok, melyek nem erőszakosak; ilyen a keserűs és csodasó. Tehát veszünk pl. székifüvirágból 35 grammot (2 lat) és ezt 7 deciliter (1 itcze) vízzel leforrázzuk, — aztán teszünk ebbe a forrázatba 140 gramm (1/4 font) keserűsöt, ugyanannyi tiszta faolajat vagy tiszta, — sótlan olvasztott zsirt és e folyadékot langy melegen az állat torkán leöntjük. E mellett, előre a végbélből a ganajt tiszta — sima olajos kézzel kiszedvén, 1/4—1/2 óránként allövetet (klistirt) adunk, mely készül 1—2 liternyi tiszta langyos vízből egy-két kanálnyi konyhasóval, néha olajat és egy kevés szappant is adhatván hozzá. Ha rendes csőrező (klistirfecskendő) nem volna, szükségből a hurkatöltőt is elővehetjük. — Mindezekon kívül pedig az állatot meleg és jól bealjazott helyre állítván, szalmaesutakokkal mindaddig kell dörzsölni, míg csak izzadásba nem jön; minek elősegítésére meg kell annak oldalát egy kevés terpentínojjal, vagy kámsoros szeszszel, vagy egyszerűen csak pálinkával fecskendezni és jó ledörzsölés után pokróczokkal felülről lefelé és alólról felfelé bekötöni. Elcsigázott, erőtlen, sovány állatoknál hasznos a meleg bor, vagy pálinka beadása is, holott e szerek a vérmes, erőteljes lovat még beteggebbé tennék! Az érvágás részint felesleges, részint határozottan káros.

Mint hogy a legtöbb ló kólíkában döglik el és mint hogy az egyszerű földmives épen e körül a betegség körül követ el legtöbb hibát: nem volt talán felesleges e baj természetes és egyszerű orvoslásmódját előadni.

(Haladó gazda.)

A magvak csiraképessége.

A különféle gazdasági magvak csiraképességének tartama felett eltérők a nézetek, valószínűleg azért, mert nemcsak az aratás ideje, hanem a magvak későbbi gondozása és raktározása is befolyással bír a csirázási folyamatra.

Nedves helyen tartott, összelegegett, penészes magvak rövidebb idő alatt veszítik csiraképességüket, mint olyanok, melyek nevezett káros körülményektől távol tartattak.

Csiraképességét megtartja a buza 3—5 évig, rozs 4 évig, árpa, törökbuza, tatárka 2—3 évig, zab, lencse, köles 2 évig, borsó, paszuly 4—5 évig, repace, kender, mák 3—4 évig, len és káposztamag 5—6 évig, luczernamag 4 évig, dohánymag 10 évig, burgundi régamag 6—8 évig, veres heremag 3 évig, petrezselyem, sárga répa 4 évig.

A gyakorlatban azon nézet uralkodik, hogy két éves buza nem üszögösödik. A gyengébb, szorult szemek egy évi heverés után elvesztik csiraképességüket és így két éves magot vetve, csak ép, egészséges, erőteljes szemek csiráznak és csirázásuktól kezdve gyenge elsatnyult növényt nem nevelnek. A két éves mag néhány nappal később csirázik a friss magnál.

Rosz és tavasz gabonák vetésére a friss mag ajánlatik.

A repcénél eltérők a vélemények: némelyek a friss, mások a több éves magot tartják jobbnak. Részemről a friss mag mellett szavaznék.

Lentermő vidéken általában azon nézet uralkodik, hogy több éves magból hosszabb, finomabb fonal állítható elő.

Ébner Sándor.

A földi giliszta haszna.

A földi gilisztáról ismeretes dolog, hogy néha fiatal növényekben kárt szokott tenni; e pár sorban azonban nem kártekonyságról, hanem netalán hasznos voltáról akarok szólni.

V. Hensen Kielben egy cikket közöl a Zeitschr. f. w. Z. XXVIII. k. 3. fejezetében, melynek czélja az, hogy a figyelmet a földi giliszta hasznos munkásságára fordítsa. Szerinte a földi giliszták nagyobb — 1 láb hosszú — alakjai nagy szereppel bírhatnak a talaj termékenységi viszonyaiban. Ő vizsgálta e férgek életmódját, vizsgálta azon csöveket, melyekben élnek. E csövek 3—6'-nyi mélységre függőlegesen hatolnak a földbe és ott még gyakran vízszintes irányban folytatódnak és falaikon a féreg által kiürített bélsárdarabok láthatók, melyek mintegy 2 mm. átmérőjű fekete rögöket képeznek, továbbá ily nem egészen friss csövekben gyakran találta az ott tenyésző növények gyökereit. A csövek ezen viszonyaira és a giliszták táplálkozási módjára alapította ő következtetéseit, melyeket körülbelől következőkben foglalhatunk össze. A földi giliszta említett nagyobb alakjai nagy befolyással bírnak vagy bírhatnak a talaj termékenységi viszonyaira; mert 1. a föld természetes trágyaanyagát egyenletesen osztják el, a mennyiben növényleveleket és más a szél által könnyen tovahordható anyagokat rögzítenek, 2. siettetik ezen trágya gyanánt szolgáló anyagok átalakulását t. i. megrothasztják és megeszik, 3. a talaj különböző helyiségeibe helyezik el azokat, 4. csöveik által megnyitják a növény gyökerek számára az altalajt, 5. az altalajt bélsárak által termékenyvé teszik.

Végül cikkiró hozzá teszi, hogy e tapasztalatok talán haszonnal volnának értékesíthetők, ha kopár helyeket termékenyvé akarunk tenni. Ily helyeken ugyanis a giliszták meghonosítása és a trágyaanyagoknak oly alakban való odavitele, hogy abból ezen férgek táplálkozhassanak, legalább is nem ártana és talán épen sokat használna. — t.

A vetés mélységéről.

A vetési ivad beálltával időszerűnek véljük egy érdekes kísérletét közölni Röstellnek, melyet a buzavetés mélységét illetőleg tett.

A nevezett ugyanis 1869 szeptember 3-án ugyanazon buzából több egymás melletti táblát bevetett különböző és pontosan megmért mélységre hozva a vetőmagot. A vetés egy időben, hasonló mennyiségű és ugyanazon vetőmagból és teljesen hasonló talajba történvén, a kikelésre befolyással levő tényezők is természetesen ugyanazok voltak. Az eredmény a következő volt:

1'' mély vetésből	8—10 szeptemberre kikel	mind.
2''	11	80%.
3''	24	55%.
4''	24	40%.
5''	24	32%.
6''	24	00%.

Ez érdekes kísérletből tehát láthatjuk, hogy a vetések sikerüléséhez több más tényezőkön kívül, megkívántatik még az is, hogy a mag csak 1—2'' = 2—5 centimetryni földdel takarassék be és hogy a betakarás lehető egyformán történjék, minthogy ellenkező esetben a kikelt növényzet nagyon egyenetlen és foltos lesz.

Azon körülményből, hogy a vetőmag sekély betakarása a kikelésre előnyös, még korántsem következik az, hogy a talaj megmunkálása is sekélyen történjék. Ellenkezőleg, a talajnak helyes és lehető mély megmunkálása szintén, mint hatalmas tényező befolyással van a növények dus tenyésztésére.

S. + y.

A jó vetőmag.

Hogy földjeinkről a kívánt és kielégítő terméseket nyerhessük, különböző tényezők közreműködése szükséges. Ezen tényezők némelyike nincsen a gazda akaratának alávetve p. o. a meleg és a nedvesség; míg ellenben a talajnak jó megmunkálása, termőképességének emelése és a jó vetőmag használata egyedül a gazdától függ. Eltekintve minden egyéb tényezőktől, itt csak is az utolsóra, t. i. a vetőmagra szorítkozni szándékom. A ki mit vet, azt aratja is, ez régi közmondás. Ha tehát azt akarjuk, hogy termésünk meg ne csaljon, ne csaljuk meg mi sem a talajt, hanem vessük be talajunkat olyan maggal, a minőt nyerni szándékunk. Hogy földjeinkről a remélt hozamot nem nyerjük, ennek oka gyakran csak a vetőmag meg nem választásában rejlik. Hány gazda van, ki vetőmagját anélkül, hogy azt megrostálná, szórás után a csűr földjéről egyenesen vetni küldi? hány olyan, a ki fősvénységből a javát a termésének eladja és a selejtesét, azon reményben, hogy a rosszból jó is lehet — elveti.

A vetőmag megválasztására a legnagyobb gond fordítandó. A vetőmag minden gyommagtól ment, vagy is tiszta legyen, ne legyen üszkös vagy rozsdás. A könnyű, léhás, tört mag nem vetni való. Ha a gabona cséplőgéppel volt csépelve, különösen megvizsgálandó nincsen-e sok szem megrepedezve; mert az ilyen szem csirázásra alkalmatlan. Vetőmagul a legnagyobb és legnehezebb szemek választandók, ezt az osztályozó rosták segítségével legkönnyebben elérhetjük. A vetőmag legyen ért és kifejlődött, ne legyen esővert; asztagban vagy garmadában megfűlt.

Walter Lajos.

A Sesam, mint meghonosítható olajnövény.

A sesamot (*Lallemantia iberica*) már rég idő óta és nagy mennyiségben importálják Nyugat-Európába és olaját részint konyhai czélokra, részint szappanfőzésre használják. Tenyésztési kísérleteket a bécsi világtárlat alkalmával tettek vele és pedig igen jó sikerrel, úgy hogy a kísérlettevők szegényebb sorsu gazdák számára kicsinybeni tenyésztésre ajánlják. Nem megvetendő érdeme az is, hogy pogácsája értékes takarmány. Nem ártana gazdasági intézeteinken ismételni ezen kísérleteket.

— a. —

A lovakat itatni vagy etetni kell-e előbb?

Azt állítják, hogy előnyösebb, ha a lovaknak előbb inni és azután enni adnak: ugy szinten rossz eljárás, ha a lovak kifogás után azonnal szénát vagy zabot kapnak, mert ilyenkor mohón esznek, a takarmányt jól meg nem rágják és nem jól emésztik. Kifogás után jó, ha a ló $\frac{1}{4}$ óráig pihen, ekkor kapjon kevés szénát, fél óra múlva vizet és utóljára zabot. —

A legjobb csizma-kenőcs.

Gazdáknak, erdőszőknek, vadászoknak, halászosoknak egy szóval vizes helyeken járóknak lábbelijük tartóssá tételére mint legjobb kenőcsöt — a kaucsukot (gummi elasticum, ruggyanta) ajánlhatjuk, mely a bőrt igazán és tartósan vízáthallanáná teszi — 4 lat ruggyántát forró vízbe teszünk és addig hagyjuk abban, míg meg nem puhult. Azután ollóval apró darabkákra vágjuk, 6 lat disznózsírral és 24 lat halzsírral oly edénybe tesszük, mely homokban van elhelyezve (homokfürdő): Ilyformán folyton melegítve e keveréket, végre fel- és összeolvad, és mindenféle bőr-lábbeli kenésére alkalmas. — E körül pedig következőkép járunk el. A csizmát (talpát és minden részét) langyos vízzel megmossuk és gyengén letöröljük; aztán kefével a meleg ruggyanta-oldatot rámozoljuk mindenhol, úgy, hogy a varrás vagy szegezés, a talp is egyaránt és jól be legyen kenve. E kenőcs a levegőn hamar és fényesre szárad és teljesen vízment; előnye pedig egyéb vízmentes u. n. lakkok felett az, hogy sem maga, sem alatta a bőr nem törik. (H. g.)

A szecska és törek, mint tüzoltó eszköz.

Bizonyos Röder nevű földbirtokos szecskaival és törekkel igen sikeres tüzoltási kísérletet tett. Szalmából és forgácsból 6 köblábot tartalmazó halmot rakatott és ezt meggyújtatta. A mint a halom lánggal égett, arra 2 köblábnyi szecska-t töltetett; a felcsapott láng azonnal leveretett és a tűz elaludt. Egy második hasonló kísérlet szintén sikerült. Ezen siker következtében elrendelte, hogy birtokainak minden épületeiben a kitört kisebb tüzek eloltására, szecskaival megtöltött zsákok mindég készletben tartassanak. —

Erdélyi pinczeegyletünk kitüntetései.

A folyó évi augusztus hóban Szabadkán tartott kiállítás bíráló bizottsága erdélyi pinczeegyletünknek számos fajú, kitünő minőségű és zamatu asztali és csemege boraiért a legnagyobb kitüntetést, az aranyérmét ítélte oda. —

Alig vettük a most közölt örvendetes hirt és már ismét egy újabb kitüntetést említhetünk fel — ugyanis Öfelsége a király méltányolván az egylet haladását és kiterjedését, főudvarmesteri hivatala útján az erdélyi pinczeegyletnek az udvari szállítói czimet legkegyelmesebben adományozni és borainak az udvari háztartásba való felvételét kegyesen elrendelni méltóztatott.

Értesítés.

A kolos-monostori m. kir. gazdasági tanintézetten az 1877/8-ik tanévre a beiratások octoberhó 1-étől 5-éig tartanak. Netáni bővebb felvilágosítással teljes készséggel szolgál az igazgatóság.

Vidéki gazdasági tudósítás.

Székely-Keresztur vidéke, 1877. sept. 9-én.

Az egész nyár rendkívüli szárazsággal folyt le, ugyannyira, hogy az ugar szántás sehol sincs elvégezve. A tavasz végén megugarolt földeket meglehetően forgatni és ezek a f. hó 2-án és 6-án hullott esővel jobbra be is vettek. Az első vetés f. hó 3-án történt, buzával. Az ugarlás most javában foly. A köznép nagy része egyszeri szántásba fog vetni. A törökbuza csöve nagyon aprón maradt. Répa és burgonya csaknem semmi. Sarju közepes. Gabona ár alacsony. Székely-kéreszturi juh vásáron egy jó anya-juh 3 frt 50 kr.

Szentkirályi Árpád.

Piaczi árainkat illetőleg

megjegyezzük, hogy Besztercze, Déva, Fogaras, Naszód, Torda és Vajda-Hunyad újabb heti vásáraitól tudósítást nem vettünk, a dévai gabnaárak 100 kilogrammonként vannak jegyezve. — A hectoliter árának átszámítása a régi mértékre nagyon egyszerű: az összeg egy hetedrészét leütve, a maradéka gyakorlat igényeihez képest elég pontosan három véka árának felel meg. P. o. buza hectoliterje 840 kr., leütve a hetedrészét, 120 kr., marad 720. kr., minthárom véka, tehát 240 kr., mint egy vékának ára!

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

(Beküldetett.) Nagyobb földbirtokosok, kiknek jószáguk nincs berendezve és előfordult csapás, rossz termés és más szerencsétlenségek miatt jószágaik berendezését csak kamatos pénzzel eszközölhetik, nagyon sajnosan tapasztalják, hogy a tulságos kamatfizetés oda viszi őket, hogy ma-holnap birtokaikból kifognak, mert a felemelt adó és egyéb terhek annyira mennek, hogy ha jószágaik jól berendezve és szükséges gazdasági szerekkel ellátva nincsenek, tökéletes bukásnak néznek elébe! Ennélfogva ajánlható, hogy csakis jóhírben álló és hatóságilag engedélyezett földhitelkölcsönöket eszközölő ügynökségekhez forduljanak, milyen Kolozsvárt az Óvár Kis-utca 8 szám alatt, mert többszöri tapasztalás tanuskodik arról, hogy önhaszonleső gondatlan ügynökök az a nélkül is bajban levő birtokosokat csak költségbe viszik a nélkül, hogy kölcsönt eszközölnének; miglen a fentebb jelzett ügynöki irodát, mely a kölcsönkereső földbirtokosok ügyében pontosan és lelkiismeretesen jár el, saját tapasztalásunkból a legmelegebben ajánlhatjuk.

Több kölcsönért folyamodott birtokos.

H I R D E T É S.

A nagy-szebeni tüzoltó kiállításon nagy arany érmet nyert!!!

A szegedi országos kiállításon érdeméremmel, a magyar országos tüzoltó szövetség Aradon tartott III. közgyűlésén nagy arany és ezüst éremmel lett kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüzoltó szergyár, harang- és érczöntöde.

Erdélyrészi és oláhországi fiókraktár: Kolozsvárt, bel-monostorutca.

Ajánlja legujabb szerkezetű szabadalmazott **tűzfeeskendőit**, tüzoltó szereket és szerelvényeket tüzoltó egyletek és tüzoltók részére, elvállal kut, szivattyu, harang készítést és felszerelést jótállás,

legolcsóbb árak és részletfizetés mellett.

Főleg ajánlja a t. gazdaközönségnek saját gyártmányu és Transatlantik szivattyus kutjait, egyáltalában gyarának a vízvezetések teljes felszerelésére kiváló gonddal berendezett vízműszaki osztályát.

Ajánlja **vizhatlan ponyvát** és különböző szerkezetű **fujtatóit** lakatosok és kovácsok részére.

(37.) **Mintajegyek**, képes árjegyzékek kívánatra megküldetnek. (4-19.)

Minden eddigi világkiállításon haladása, jó ízlése és versenyképessége miatt elsőrendű díjakat nyert!!!

P i a c z i á r a k.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
h e l y e	n a p j a	tisza buza	elegy buza	rozs	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marhahús
á r a k r a j o z á r o k b a n											
Bosztercze	febr. 6.	950	850	460	—	230	325	280	110	320	28
Brassó	sept. 7.	800	635	495	465	260	440	175	105	360	36
Csik-Szereda	sept. 5.	1000	800	600	550	250	575	280	100	175	30
Décs	sept. 11.	810	750	480	—	240	540	580	240	200	32
Déva	jun. 23.	1100	700	950	—	860	720	360	180	220	36
Erdébetváros	sept. 8.	750	600	500	—	300	550	180	120	300	36
Fogarás	dec. 7.	775	710	450	450	200	600	140	30	—	24
K-Fehérvár	sept. 8.	826	600	580	—	250	600	380	170	310	38
Gy.-Sz.-Miklós	sept. 7.	875	575	550	500	225	575	75	25	—	32
Kolozsvár	sept. 13.	830	585	553	—	245	618	220	160	320	38
M-Vásárhely	sept. 6.	750	650	575	400	225	600	320	90	350	34
Naszód	aug. 23.	940	500	500	250	185	580	100	20	200	28
Nagy-Enyed	sept. 6.	725	625	525	—	230	600	220	65	235	40
N.-Szeben	sept. 11.	800	660	530	500	290	620	180	120	300	36
Segesvár	sept. 6.	750	600	500	—	250	570	180	100	170	40
S-Sz.-György	sept. 10.	800	760	500	400	250	450	250	150	200	28
Szamosujvár	sept. 10.	950	650	525	—	315	560	360	70	400	34
Sz.-Régen	sept. 6.	740	470	450	340	262	580	250	100	240	36
Sz-Udvarhely	sept. 4.	900	750	650	—	200	550	180	90	180	28
Torda	aug. 25.	750	600	525	300	225	525	200	25	320	36
V.-Hunyad	sept. 1.	875	800	600	—	250	600	160	80	300	36

Melléletek

100 darabonként 1 forint 40 krajával számíttatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetés szerint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda“ hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	1 1-3 1-6 1-12 1-18 1-24 1-30 1-36 1-42 1-52										
	s z e r i h i r d e t é s n é l										
	f o r i n t										
$\frac{10}{16}$ v. egész oldal	12	33	64	120	170	216	260	290	320	360	
$\frac{8}{16}$ v. fél „	6	17	32	60	90	110	130	150	160	180	
$\frac{4}{16}$ v. negyed „	4	9	16	30	45	55	65	75	80	90	
$\frac{2}{16}$ v. nyolcad oldal	3	5	9	16	24	30	35	40	45	50	
$\frac{1}{16}$ v. tizenhatod „	2	3	5	9	15	18	20	23	25	27	

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányiszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és

lapunk t. előfizetői

25% vagyis egy negyedrészt, engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.